

Bijlage 4. Interview Eva Spierenburg met reflecties

1 oktober 2024

Roos: Hoe beschrijf je je eigen werk?

Eva: 'Ik ben beter in mijn werk beschrijven als iemand specifieke vragen stelt over wat te zien is, dan als iemand vraagt, ...beschrijf je werk, dan loop ik snel een beetje vast omdat ik elke korte samenvatting niet goed genoeg vind... dan toch maar kort gezegd speelt het lichaam een grote rol, steeds vanuit andere perspectieven en er zitten deels autobiografische elementen in. Ik maak installaties, sculpturen, schilderijen, tekeningen, video's, en alles ertussenin.

Roos: Jij werkt vanuit je autobiografie, je lichaamservaring en je eigen geschiedenis. Zo maakte je een leporello met lichaamsobservaties tijdens een burn-out, een persoonlijk dagboek. Je maakt daarvan een vertaalslag zodat het kunst wordt, dat het aanschouwbaar is.

Hoe transformeer je autobiografische uitgangspunten tot kunst? Welke methoden gebruik je daarvoor?

Eva: Dat is voor elk werk anders. Met het dagboek begon ik te tekenen, zonder idee voor een kunstwerk. Na een aantal weken merkte ik dat het mogelijk wél interessant en relevant was voor mijn werk. Op dat moment stelde ik ineens veel meer eisen aan de esthetiek en deed ik nadrukkelijker mijn best om mooie tekeningen te maken, terwijl de eerste bladzijden echt supervluchtige krabbels zijn, totaal onherkenbaar. Ik vroeg me af of ik er wel bij moest schrijven waar in mijn lijf of wat het is, omdat als het een kunstwerk is dan wil ik dat er niet per se bij. Dus later in het dagboek ging ik filteren.

Met een aantal mensen deelde ik het dagboek, één op één, tijdens atelierbezoeken, om te kijken hoe het gezien werd en of het inderdaad waardevol was als meer dan een ego-document.

In de reacties merkte ik al dat het dat het mogelijk iets belangrijks was.

Voor de eerste tentoonstelling bij het Kunstlab besloot ik om het te printen op heel groot textiel, wat echt centraal in de ruimte hangt, in de overweging van als ik dan besluit dat het een kunstwerk is, dan moet het ook wat anders zijn dan mijn kleine intieme dagboek.

Roos: Dus dan speelt schaal ook een rol?

Eva: Ja. En vanuit dat dagboek zijn er eigenlijk een paar stappen geweest dat ik het eerst op klein formaat op basis van die tekeningen weer ben gaan tekenen en schilderen. En ben ik me gaan inbeelden van wat hieruit bruikbaar is voor een schilderij, wat hieruit is bruikbaar voor een sculptuur, hoe kan ik het materialiseren en wat voor aanwezigheid moet het dan krijgen.

Roos: Zijn er redenen waarom je het ene bijvoorbeeld wel neemt en het andere niet?

Eva: Ja, maar echt totaal niet rationeel. Het is meer dat ik een vaag gevoel of beeld heb van een materiaal of vorm en dan begin ik daarmee. En dan blijkt ook best vaak tijdens het maken dat dat het gewoon helemaal niet is. Dus dan gooi ik het weer om.

Roos: Dus je zoekt in het materiaal?

Eva: Ja, ik zoek echt in het maken. En vooral ook door te constateren wat het niet is, kom ik erachter wat het wel is.

Roos: Gooi je die dingen weg dan?

Eva: Nee, vaak ga ik er weer overheen. Althans, als het kan. In mijn werk is het belangrijk dat er een doorleefdheid in zit, die ontstaat ook door dat zoeken. Het is maar een heel enkele keer dat ik een heel concreet beeld in mijn hoofd heb en dat het dan in één keer goed gaat en ook overtuigend is. Sommige dingen gooi ik inderdaad wel weg, waar het gewoon echt niet mee lukt en waar ik ook niks meer mee kan.

Bij mij is eigenlijk sinds een aantal jaar de eerste vorm tekenen.

Tekenen is de meest directe manier om niet te veel te oordelen of over praktische dingen na te denken van constructies, materialen, dus dat ik vrij direct vormen kan vinden voor wat ik belangrijk vind op dat moment. En dat die, ondanks dat die tekeningen dan niet direct bedoeld zijn als schets, dat sommige ervan wél als schets gaan dienen, omdat ik daar dan een specifieke vorm in zie, waarvan ik denk: ja, dit moet groter, meer aanwezig, of een andere materialiteit kunnen krijgen.

Roos reflectie: door te tekenen onderzoekt ze intuïtief wat op dat moment belangrijk is, het is een denken doorheen haar tekenen, een voelen of aftasten via haar potlood.

Roos: Is dat een streven ... dat je werk maakt, dat je eigenlijk via het potlood een veel directere manier vindt, die voorbijgaat aan je denken?

Eva: Ja.

Roos: Is dat een streven in jouw werk?

Eva: Ja, ook. Ja, in het maken schakel ik echt heel veel tussen denken en doen. Er zitten ook zeker veel praktische en vormtechnische overwegingen tussendoor. Maar dat doe ik niet heel methodisch. Ik voel het een beetje als een beweging tussen buik en hoofd, die de hele tijd heen en weer schiet. In de loop van de jaren heb ik gemerkt dat mijn werk beter wordt als ik mijn denken zoveel mogelijk uit kan schakelen. Omdat ik weet dat er in mijn denken heel veel oordeel en twijfel en hindernissen liggen, allerlei redenen om iets niet te doen.

Roos: Heb je daar manieren voor?

Eva: Niet een duidelijke methode, want dat lukt ook heel vaak niet (lachend). Het is dus maar gewoon beginnen met te tekenen of beginnen met het gene wat me op dat moment het meest aantrekt, ook als ik nog niet helemaal weet waarom. Ik probeer te vermijden om te duiden waarom ik iets maak. Ik praat weinig over werk dat ik aan het maken ben, behalve over wat de inspiratie is geweest, wat de start is, maar ik ben nooit zo bezig mijn eigen werk te interpreteren. Dat doe ik pas achteraf.

Roos reflectie: de waarom vraag is blokkerend en niet helpend, Eva gaat uit van het vertrouwen dat al zoekende dat ze daar vanzelf uitkomt.

Roos: In een ander interview, (met Hilde van Canneyt) reflecteerde je op ouder werk waarin je je verhulde achter mythische verhalen. En dat je tijdens je periode aan de Rijksacademie een ontwikkeling doormaakte waarin je dat afpelde.

Die mythische verhalen, die zijn heel lekker, dat is verleidelijk en het zijn een soort archetypes waarachter je je kan verschuilen.

Maar op een gegeven moment dacht je: dat wil ik niet meer.

Je onderzocht hoe je je kwetsbaar op kon stellen in je werk en ook hoe je werk een individuele en universele waarde kon krijgen zonder jezelf te censureren.

Ik zie dat je jezelf van iets bevrijd hebt.

Als ik je nu hoor praten over je werk, ook al is het steeds een soort heen en weergaande beweging, maar er heeft een bevrijdingsproces plaatsgevonden.

Dat voel je.

Hoe heb je dat gedaan?

Eva: Ja, zeker.

Direct na mijn afstuderen van de HKU, had ik het gevoel dat ik verhaaltjes stond te houden over mijn werk, die ik moest instuderen, in plaats van dat ik direct vanuit mezelf kon praten en daar had ik al het idee dat dat niet klopte.

Dus begon ik die mythes te gebruiken, omdat ik dacht... ik kan het niet alléén maar over mezelf hebben, dat moet verbonden zijn aan iets universeels. Dus ging ik Jung lezen en dat soort dingen...en daar vooral dus over praten en dan af en toe even noemen dat het misschien ook wat met mezelf te maken had.

Bij een lezing van Femmy Otten voelde ik in hoe ze praatte een enorme noodzaak en overtuiging en een hele grote verbondenheid met wat ze deed, alsof ze haar hele ziel uitstortte in haar werk. Maar dat het tegelijkertijd totaal niet therapeutisch was en ook duidelijk heel belezen en met allerlei referenties. Toen dacht ik: Ja, dus het kan, je mag met dit soort persoonlijke werken op de Rijksacademie zitten en je hoeft niet alleen maar heel rationeel te praten over alles.

Vanuit het verlangen om zo ook voor mijn werk te gaan staan heb ik me aangemeld.

In de eerste maand op de Rijksacademie overleed mijn moeder, waarmee de noodzaak om daar iets mee te doen heel groot was. Ik dacht meteen dit is iets waar ik nu vol in moet duiken in mijn werk en ik zie wel wat het doet. Dus heb ik geprobeerd om alles te doen wat maar in mijn hoofd en gevoel opkwam zonder het meteen af te schrijven met de vraag of het mocht of dat het kunst was.

Roos reflectie: Het jezelf toestaan, alles te doen wat in je opkomt, zonder het meteen af te schrijven met de vraag of het mag of dat het kunst schept ruimte. Het geeft een openheid waarvan ik me kan voorstellen dat het bevrijdend is. In het licht van de dood van haar moeder dreef als vanzelf de innerlijke noodzaak naar boven.

Roos: Dus doordat je op de Rijksacademie aangenomen was, voelde je: nu heb ik toestemming om dat te doen?

Eva: Ja, deels, ook in de gesprekken die ik daar had, dacht ik: oh ja, dit is helemaal niet verboden, ik word gewoon serieus genomen in wat ik wil. Dit waren eigenlijk allemaal normen die ik in mijn hoofd had over wat er van me verwacht werd.

Roos: Waar komen, denk jij, die normen en waarden, overtuigingen, vandaan?

Eva: Op de academie had ik al heel sterk het idee dat ik het over kunsthistorisch of maatschappelijk belangrijke dingen moest hebben, al kan ik me niet heel

directe momenten herinneren waarop het gezegd is. Wanneer ik dan iets meer gevoelig maakte ofzo, dat dat te vaag was.

Roos: Heb je het idee dat daarmee speelt dat je vrouw bent?

Eva: Ik denk dat het meespeelt dat de begeleiders bijna allemaal mannen waren. Ja, ongetwijfeld. Ik denk dat er op dit moment op de academies veel aan het veranderen is. Ongetwijfeld is het zo dat een bepaalde typering van vrouwenkunst (...we lachen allebei) dat het doorschemerde, dat dat niet helemaal oké was.

Roos: Dus het besef van: "dit mag", dat werd bevestigd dat je dat kon onderzoeken binnen de Rijksacademie. Dat gaf je dus ook letterlijk die ruimte. Werd dat tijdens de atelierbezoeken bevraagd? Werd jouw eigen censuur bevraagd?

Eva: Nee, niet echt eigenlijk. Sowieso moet ik zeggen dat de meeste gesprekken niet heel kritisch waren.

In het eerste jaar nodigde ik als *advisors* vooral kunstenaars en geen curatoren uit. Omdat ik met curators meteen het gevoel had dat ik op een andere manier moest praten of dat ik een goede indruk moest maken. Met kunstenaars kan ik iets meer op een gelijkwaardig niveau praten.

In de gesprekken hadden we het er vooral h   je er dan over praat, wat relevant is en hoe je het dan eventueel aan een context kan verbinden. Het is ook alweer bijna tien jaar geleden dat ik daar zat.

Roos: Er is daarin wel heel sterk iets gebeurd en gevoelsmatig zitten daar een soort sleutelmomenten in. Of niet?

Want hoe je nu over je werk praat, dat doet ertoe, wat je wél over je werk en wat niet. Ik heb een aantal interviews met je beluisterd. En ik vond het bijna nooit te intiem. Je hebt een vorm gekozen die goed werkt.

Maar eigenlijk heeft je werk niet meer nodig dan zichzelf. Omdat het zó sterk is, daar hoeft je eigenlijk die hele overweging niet bij te houden. Ik vind dat interessant: Het lef om het gewoon zo te doen. Dat je denkt, ja *fuck it*, dit doe ik. In het boek *Missen als een ronde vorm* van Hanne Hagedaars, daarin zei je ook dat het begin van je *leporello* vrij van censuur was. Omdat dat zonder het externe oog plaatsvond.

Eva: Ja, en uiteindelijk is er altijd weer een extern oog waar je toch wat mee moet.

Roos: Maar daar zit dus iets, een soort van geheim wat erin zit. Ik vond dat heel interessant.

Zoals ik het zie, is jouw werk in wezen een weerslag van bewustzijn dat het bewustzijn van pijn observeert. Dus je bent je bewust van iets wat er gebeurt, maar dat bekijk je nog met een extern oog.

Eva: Ja, ik ben me tijdens het maken voortdurend bewust van dat het gezien wordt.

Roos: Maar dat is nog wat anders.

Ik bedoel meer dat jij gaat naar binnen en observeert je eigen lichaam. En pijn is eigenlijk bewustzijn van je eigen lichaam. Maar jouw bewustzijn, jouw mentale bewustzijn, observeert dat. En   n het moment van tekenen, daar zijn een soort

van lagen. En als je daar heel dichtbij blijft, fysiek letterlijk, dan is daar geen ruimte voor dat externe oog. Dat klinkt heel technisch misschien. Maar in het materialiseren, daar zit een heel grote vrijheid.

Zodra je daar weer even uitschiet, daar zit een heel belangrijk spanningsveld, denk ik.

Eva: Ja... ja, het is sowieso wel echt heel moeilijk te verwoorden hoe ik dat dan doe. Het is echt een voortdurend heen en weer schieten. Mede daarom voel ik de laatste jaren in mijn werk überhaupt meer onrust, omdat het heen en weer gaat tussen steeds maar weer zoeken hoe ik wél dicht bij mezelf kan blijven. Als ik voor een grotere solotentoonstelling heel gericht met een bepaalde ruimte bezig ben, dat is dan weer een heel ander focus. Ik heb mezelf aangeleerd om die twee steeds beter met elkaar te combineren, maar ik ben heel veel aan het schakelen daartussen.

Ja, ik keer steeds terug naar mijn lichaam. In ieder geval om te bedenken hoe een werk de lading in zich draagt die ik wil en of het goed is. Dat is een heel fysiek ding.

Op het moment dat ik aan het maken ben en vooral als ik zie van oh ja, dit gaat de goede kant op, dan heb ik even zo'n soort van klein buikpijn momentje en dat is dan een teken van oké, dit zit goed.

Roos reflectie: een lichamelijk weten, dus dat je voelt hoe het moet en daarop vertrouwt, zonder precies te weten waar het uitkomt. Het is een vorm van lichamelijk toetsen, je intuïtie volgen.

Roos: En is dat buikpijn moment, een soort van ultiem gevoel dat je denkt oeh, durf ik dit laten zien? Of oeh, nu heb ik iets geraakt wat waar is?

Eva: Oh nee, dan weet ik vooral dat ik iets heb gemaakt wat goed is en dan wil ik juist dat dat gezien wordt, want ik weet dat andere mensen dat ook gaan zien.

Roos: Maar wat is dan die pijn waar je aan refereert?

Eva: Ja, dat het gevoelsmatig een materialisering is geworden van wat er op dat moment in me zit en dat dat klopt.

Roos: Een diep kloppen. Ik ben ervan overtuigd dat de toeschouwer het ook voelt.

Eva: Ja, dat dus. En daarom doet het geen pijn om te delen. Omdat ik weet, ook uit ervaring en heel veel bevestiging, dat dat ook overdrachtelijk is.

Ook met dingen die ik oncomfortabel vind om te maken, voel ik heel goed het verschil tussen als ik er weerstand tegen heb, maar als er iets goeds in zit is en dat ik het toch moet doen. Of dat ik er weerstand tegen heb om andere redenen en dat het misschien daarom niet zo belangrijk is.

Roos: Wat heb jij nodig gehad om op dat proces te kunnen vertrouwen? Ik heb wel angst dat mensen denken dat ik gek ben, of oooh dit is té intiem, of mijn broer die zei: tja, uiteindelijk gaat jouw werk altijd over je vader en je moeder, hè?

Eva: (lachend) Ja, ja.

Roos: Er zitten in mijn hoofd nogal wat beperkende gedachtes. En eigenlijk ook refererend aan wat je eerder zei: "dat mag je niet maken".

Als ik jou hoor, dan is dat afgepeld.

Eva: Nou... ik heb nog steeds oneindig veel beperkende gedachtes in mijn hoofd. En ook in dat het weer dood of weer lichaam of dat ik niet gewoon eens een keer wat luchtigs en leukers kan maken. Ook heb ik de angst, dat juist wanneer zware dingen, minder worden of slijten, of ik dan nog wel dezelfde noodzaak kan opbrengen in mijn werk. Zelfs in therapie ben ik bang geweest om dingen los te laten. Omdat ik dan de bron van mijn werk kwijt ben.
(*we moeten hier allebei heel hard om lachen*) Ik heb bijvoorbeeld EMDR gedaan; En het punt dat we dan eigenlijk naar een cijfer nul zouden moeten. Dat kan niet en dat mág niet.

Roos: Maar dat is ook hele intelligente weerstand. Zodat je die pijn niet hoeft los te laten. Maar goed, dat is een ander verhaal.

Roos: Wat geef je bloot van je persoonlijke motieven en wat deel je over je biografie met je publiek? En dat is deels dan zowel een titel als een tekst bij het tentoonstellen, maar ook in beschouwingen en bij interviews, zodat je werk goed gelezen wordt. Daar ben ik heel nieuwsgierig naar; Wat deel jij?

Eva: Toen ik begon met nadrukkelijker, persoonlijker werk maken, besloot ik er niet geheimzinnig over te doen. Dat is iets wat in mijn karakter zit, dat ik gewoon eerder te open ben, anders voelt het alsof ik lieg. Ik voel ook dat ik mijn werk moet verantwoorden en daarvoor open móet zijn. Ik wil de onderwerpen die ik aanstip bespreekbaar maken, dus daarin vind ik het niet kloppen om er dan zelf niet over te praten. Het is sowieso wel echt een beslissing geweest om redelijk open te zijn. Dat bekijk ik per geval of tentoonstelling. Voor een lang interview probeer ik van tevoren na te denken over wat de grenzen zijn wat ik eventueel niet wil vertellen.

Roos: Hoe bereid je je daarop voor?

Eva: Dan lees ik mijn goede eigen teksten door om ook de goede woorden erbij te hebben. In de loop der jaren heb ik aan de hand van wat ik lees en bij dat wat ik van andere kunstenaars hoor, de taal gevonden die ik wil gebruiken voor mijn werk. Zodat ik daarmee de juiste woorden paraat in mijn brein heb liggen.

Roos: En zijn dat dan de juiste woorden? Dus bedoel je de woorden die in het kunstdiscours goed zijn?

Eva: Ja, deels wel.

Roos: Voelt dat dan nu echt helemaal eigen ook?

Eva: Ja, deels wel. En ik vermijd om bepaalde woorden te gebruiken, bijvoorbeeld in tentoonstellingsteksten dat ik niet de term *dood* erin wil, omdat mensen daar meteen heel sterk op reageren. En ook dat mensen alleen maar denken dat mijn werk altijd heel zwaar is. Terwijl ik dat wel mee vind vallen, er zit soms best wel humor in. Dus ik probeer... En het woord trauma heb ik ook heel lang niet gebruikt en nu af en toe een keer.

Roos: Wat is daar de overweging voor?

Eva: Ik merk dat het nu gangbaarder wordt.

Roos: Ja ook na die tentoonstelling *The Body Keeps The Score*.

Eva: Ja, dat het dan legitiem ding is. Maar het loopt ook parallel aan een eigen proces waarbij ik het bij mezelf lang geen trauma heb genoemd. Omdat ik dacht, er zijn ergere trauma's. Dus mijn persoonlijke ontwikkeling loopt daarin altijd parallel in wat ik erover vertel. Eerlijkheid en openheid is één ding. Maar wat je net al zei, de ruimte voor het werk houden blijft ook gewoon heel ingewikkeld.

Zeker werk dat ik rondom de dood van mijn vader heb maakte, is gekoppeld aan hele specifieke, hele nare situaties. Als ik daar hier een anekdote over ga vertellen, dan is het werk afgesloten en dan gaan mensen er alleen maar van gruwen. Voor mij zit het dan wel in de aanleiding van het werk, maar is het samengevloeid met alle andere dingen en heeft het niet meer die afstotelijkheid.

Roos reflectie: het sensatie gehalte van een gebeurtenis of verhaal deelt ze niet, daar zie ik een parallel met hoe Dries Verhoeven over zijn werk praat, wat hij wel vertelt en wat niet. Dat wat Eva erover vertelt moet het werk dienen. Het afstotelijke, nare van een initiële gebeurtenis is getransformeerd.

Roos: Toets je dat met anderen of leg je je teksten aan mensen voor?

Eva: Daarin ben ik redelijk eigenwijs. Meestal als ik nieuwe teksten heb geschreven heb ik ook wel de drang om het maar snel te versturen. Maar dan heb ik al scherp zitten twijfelen aan elk woord. Met schrijven voel ik me behoorlijk comfortabel. Dat is veiliger, je hebt de controle. Dan kan ik langer nadenken over de juiste woorden en een juiste mate van dubbelzinnigheid erin houden.

Roos: Wat bedoel je met dubbelzinnigheid?

Eva: Dat ik woorden of zinnen kies waarbij het raakt aan de oorspronkelijke situatie of hetgeen waar het uit is ontstaan, maar ook een algemeenheid krijgt en gekoppeld kan worden aan een alledaagse fenomeen of aan de kunstgeschiedenis of weet ik veel wat.

Roos: Heb je daar een soort opbouw van in je teksten? Omdat je dat dus heel precies afweegt.

Eva: Ik ben geneigd ben om heen en weer te gaan tussen feitelijke beschrijvingen en een enkel persoonlijk ding tussendoor. Ik ben erg gehecht aan een eind-zin die meer poëtisch is en gevoelsmatig alles samenvat wat belangrijk is. Maar het liefst ga ik heen en weer tussen in en uit zoomen.

Roos: Ik zie hier in je atelier onder een werk verschillende papiertjes hangen met woorden. Is dat een verkenning van de titel, van de mogelijke titel?

Eva: Nee, dat is nogal nieuw. Die letterlijke tekst wil ik aan die houten pijlen vastmaken, maar het heeft wel verband met dat werk. Ik heb die zinnnetjes half in mijn hoofd terwijl ik dat aan het maken ben.

Eva: Schrijvend verken ik dat wat ik over mijn werk deel en dat doe ik meestal alleen. Maar ook pratend in één-op-één gesprekken. Bijvoorbeeld bij de tentoonstelling in Diepheim ben ik met Maria Barnas (die gedichten bij de werken schreef) uitgebreid door de tentoonstelling gelopen en hebben we samen verkend wat wel en niet te vertellen. En daar was één werk wat over zo'n heel specifieke herinnering van mijn vader gaat vlak na overlijden. Zij gaf aan dat

ze dat wel allemaal zou willen weten, ook omdat het verbonden is aan het alcoholisme, vond zij dat relevant... Eigenlijk vond zij dat dit soort dingen vaker gedeeld zouden moeten worden, zodat mensen weten hoeveel schade alcohol aan kan brengen, of dat daar meer openheid over moeten zijn, maar tegelijkertijd erkennen we ook beiden dat als je dat verhaal erbij deelt, dat het werk in de weg zit. Dat het een soort van ranzigheid krijgt die het uiteindelijke werk voor mij niet heeft.

Roos: En dan zijn precieze woorden extreem belangrijk.

Een gevoel van veiligheid met je gesprekspartner is heel belangrijk.

Durf jij volledig open te zijn? Ik kan me bij jouw werk voorstellen, dat het over hele ongemakkelijke dingen gaat, die horen in het domein van hele intieme relaties. Hoe vind je dan de veiligheid een gesprekspartner? Zodat je niet te kwetsbaar bent?

Eva: Ik moet zeggen dat ik me niet snel kwetsbaar voel, zeker niet in een een-op-een-gesprek. Ik vind het eerlijk gezegd alleen maar fijn als mensen dat soort dingen weten. Ik heb altijd het idee dat ze mij dan beter begrijpen en dat ze mijn werk beter begrijpen.

Roos: Dat is dan misschien iets meer wat ik zelf zo voel.

In de podcast *Nooit meer slapen*, die ik beluisterde, ervoer ik je niet als kwetsbaar.

Reflectie Roos: ik nam aan dat zij zich kwetsbaar voelt, maar bij doorvragen blijkt dat niet zo te zijn, én ik had het eigenlijk zelf al gehoord, het verbaast me dat ik er dan toch naar vraag, blijkbaar zit die overtuiging er bij mezelf heel diep in. Dus voel ik me heel kwetsbaar als ik over de diepere achtergronden van mijn werk vertel.

Eva: Nee, ik heb niet het gevoel dat ik kan gaan huilen als ik zoiets vertel ofzo.

Bij sommige dingen merk ik wel dat mijn stem een beetje zwaarder wordt, dat er wat lading aan vast zit.

Roos: Maar ik denk ook dat het werk maken een soort transformatie is, juist van de dingen die super pijnlijk zijn.

Eva: Ja, absoluut,

Roos: Dan maak je een soort vertaling en die vertaling maakt het *do-able*.

Eva: Ja, die vertaling geeft ook afstand.

Een van de middelen die ik daarvoor inzet, is dat ik het verbind aan gevonden beeldmateriaal of aan een concreter, tastbaarder ding, in plaats van aan mythes zoals eerder.

Roos: Omdat het associatief iets vangt.

Dat grijpt terug op de vraag: wat zijn je methodes? Dus dat daar al een soort vertaling in zit. En dat pak je dan.

Eva: Ja, dat vloeit samen in het beeld met een tekening, of een situatie die ik al in mijn hoofd heb. Dat zorgt er zowel voor dat ik een vorm vind voor iets wat ingewikkeld is, als dat ik er een bepaalde afstand van kan nemen, als dat het universeler wordt zonder dat ik mezelf er per se in weg censureer.

Ik heb toch het idee dat dat weg censureren voor een heel groot deel van mij meer in het praten zit dan in het maken. Voor mij is er in het maken niet zo snel een hindernis in wat ik laat zien.

Roos reflectie: dus de methode is, dat ze pijnlijke ervaringen, gebeurtenissen of een situatie transformeert in kunst door het te laten samenvloeien met gevonden beeldmateriaal, een tekening of een tastbaar ding, zodat ze een nieuwe vorm vindt voor iets wat ingewikkeld is. In dat proces ontstaat er een afstand tot de initiële, private pijn, waardoor het een universele kwaliteit krijgt.

Roos: Jij zei net dat als je werk maakt over de verwoestende kracht van alcoholisme in gezinnen, dat je daarover eigenlijk moet praten, via het werk. Is dat een uitnodiging aan de toeschouwer om daarover te reflecteren? Zie je dat ook als het domein of de taak van de kunst?

Eva: Maria Barnas zei toen in ons gesprek, dat moet je wél zeggen. Dat vind ik zelf dus ingewikkeld en discutabel, wat zij ook erkende. Tegelijkertijd wil ik met mijn werk zeker gesprekken openen over moeilijke onderwerpen, maar ik ben nog heel erg aan het zoeken naar waar de grens ligt en wat daarin mijn taak is. Want deels opent het werk het gesprek, maar alsnog ben ik er ook nog helemaal niet comfortabel mee dat ik dan mijn mening ga verkondigen. Mijn mening verkondigen is wat anders dan mijn eigen levensverhaal.

Roos: Maar een gesprek hoeft niet altijd via jou te gaan. Als iemand zo geraakt is, of dat er iets gebeurt in relatie tot een werkt dat je voelt...oeh, dat gaat over mij. Dan is het goed en interesseert het hele verhaal me op dat moment niet, dan is het kunstwerk eigenlijk meer een soort vehikel om bij een plek te komen die ik zelf eerder niet wilde voelen.

EVA: Ja, en dat is wel ideaal wat ik van een werk wil.

Natuurlijk.... of dat natuurlijk is, maar... Voor mij wel.

Roos: Vind ik best natuurlijk.

(We beamen dat beide tegelijkertijd schaterlachend)

Roos: Moet je eerlijk zijn?

Eva: Ik moet van mezelf eerlijk zijn. Ik vraag me ook wel af of ik af en toe té eerlijk ben, en of dat sommige mensen afstoot. Maar voor mezelf kan ik sowieso heel slecht liegen.

Of gaat het meer over open zijn, bedoel je?

Roos: Je hebt een soort bron vanuit waar een werk gemaakt wordt, maar je kan ook een heel mooi werk maken terwijl dat niet direct verbinding heeft met jezelf. Dat kan je ook gewoon prima doen. Maar kennelijk, op het moment dat jij zegt als een soort van kwalificatie van oh nu is het werk ik af, op het moment dat het ten diepste raakt iets bij jezelf dat je denkt, oh nu heb ik het goed gevangen. Dus daar zit een innerlijke waarheid in. En dan kan je het loslaten en aan de wereld geven. Dus eigenlijk zit daar je antwoord al in, dat is de eerlijkheid dus.

Eva: Ja, het liefst heb ik dat wel. En nu vind ik het dus ook met de nieuwe werken spannender dat ik het idee heb dat het wat verder weg van mij komt te liggen.

Roos: En dat is deze serie? *(wijzend naar kleine tekeningen aan de muur in Eva's atelier; landschappen getekend (of geschilderd) in IJsland)*

Eva: Ja, en ook weer niet, want ik voelde me daar heel nadrukkelijk meer verbonden met het landschap en de wereld. Het gaat meer over verbinding, maar dat voelt wel nog vager en verder weg.

Roos: En is dát werk, *(wijzend naar een ander werk op de muur waarbij een grotere vorm met een kleinere vorm verbonden is met een soort navelstreng)* is dat verbonden aan deze serie?

Eva: Ja... dat is wel een dingetje...het moederschap vind ik één van de ingewikkeldste dingen in wat ik daarover wil zeggen en wat niet. Dat is dichterbij en actueler en kwetsbaarder dan een overleden of zieke ouder. Maar tegelijkertijd merk ik nu wel dat ik de behoefte heb om die beelden te gebruiken, maar dat het voor mij over meer gaat dan het moederschap, dat het meer over een soort van verbondenheid gaat.

Roos: Ja, want als je het hebt over verbondenheid met het landschap klinkt dat logisch en vanzelfsprekend.

Roos reflectie: Tegelijkertijd zou de vraag rondom moederschap, bij mannen helemaal geen probleem zijn. dan konden ze daar gewoon werk over maken. En bij vrouwen is het te specifiek, terwijl het een van de grootste vragen is voor een vrouw, sowieso voor kunstenaars, maar ook gewoon voor iedereen... Ik heb kinderen en dat is extreem groot. Ik heb zelf daar een heel lange tijd censuur op gepleegd, letterlijk; in mijn werk, of ook als ik bij een kunstplek was, dan praat ik niet over mijn kinderen, ik laat nooit foto's van mijn kinderen zien, ik wil niet dat het daarover gaat. Dat is eigenlijk best wel gek. Want het is een heel groot deel van mijn leven. En dat is heel complex.

En tegelijkertijd is het een hele grote vraag. Moet je nagaan, dat zelfs nu dus nog... ik vind er ook heel veel van.... en nu hier zit er dus weer opnieuw censuur op. Ook door wat de kunstwereld ervan vindt en ook letterlijk dat zodra vrouwen hun eerste kind hebben gehad, hun inkomen met 32% omlaag gaat en het daarna nooit meer omhoog. Dat was bij mij ook zo. Dat is super complex. Dus het is ook politiek.

Tegelijkertijd heeft het moederschap me zo doen beseffen wat het leven is, maar op zo'n fundamenteel andere manier ben ik gaan nadenken over letterlijk verbondenheid, letterlijk. Mijn eigen lichaam, waarom zijn we op aarde?

Maar goed...het is zo'n specifiek iets.

Roos; Kan jouw werk op basis van wat het is, aanschouwt worden? Zonder jouw persoon in acht te nemen? Toen ik die podcast beluisterde, viel me op hoeveel het ging over jouw persoonlijk... en hoeveel over de objectieve esthetische kwaliteit of over de totstandkoming van werken? Ik denk dat het één derde persoonlijk was... ..en twee derde

EVA: Ja zeker vlak na het interview voelt het echt alsof ik uit mijn dagboek voorgelezen heb.

Roos: Bij een man zou dat nooit zo zijn. Daar zit bij mij een beetje frustratie en iets wat ik zelf, voor mezelf, moet oplossen.

Tegelijkertijd zijn het ook legitieme vragen zijn die er gesteld werden.

Eva: Ja, ik vond het niet per se te veel of te ver en ik ben er natuurlijk in meegegaan. Ik had het ook anders kunnen opsturen. Dat doe ik soms ook wel een beetje.

Maar ja, ik vind dat mijn werk ook zonder die vragen en antwoorden zou moeten kunnen functioneren. Al weet ik wel dat mensen die mijn werk al langer kennen, het de afgelopen jaren soms ingewikkelder vinden dan toen ik nog schilderijen maakte.

Roos: Om zich toe te verhouden?

Eva: Ja.

Roos: En dat geven ze terug? Dat ze niet meer dichterbij kunnen komen?

Eva: Ja, of dat ze het niet zo goed begrijpen ofzo. Dat heb ik een paar keer gehoord.

Roos: Misschien onthoud je dat beter.

Eva: Tegelijkertijd zijn er ook veel mensen die zeggen: ik begrijp niet waarom, maar ik word fysiek heel erg geraakt.

Ik heb niets tegen niet-begrijpen, dat vind ik eigenlijk wel een aangename staat van zijn.

Roos: Ik zag je werk op de tentoonstelling Daily Encounters and how to catch them in Museum Helmond. Je werk hing aan een muur; een groot verschil met eerdere tentoonstellingen, waarbij je een soort van decors ontwierp met een eigen dramaturgische lijn. Ook 'gewoon' aan een muur, werd ik er nog steeds je werk

ingezogen, maar de curator bepaalt hoe hoog het hangt, waar het hangt, ten opzichte van wat het hangt. En dan is het eigenlijk gewoon, een muur met wat schilderijen. Terwijl als je het helemaal mag inrichten, dan is het eigenlijk een soort van scenografie, waarbij een soort heen-en-weergaande beweging tussen het werk en de toeschouwer ontstaat, ook fysiek. Je bepaalt de hoogte, je stuurt de blik van de toeschouwer. Ik kan me voorstellen dat je die controle heel graag wil. Hoe zie je dat?

Eva: Ja, zeker, in Helmond heb ik het wél zelf zo ingericht, op die manier.

(schieten allebei in de lach)

Roos: Sorry.

Eva: Ik vond het wel grappig. Maar ik ben ook de laatste jaren erg zoekende. Inderdaad, wat ik het liefst doe is een volledige setting maken, waar ik een heel gebouw kan toe-eigenen en choreograferen eigenlijk. Maar tegelijkertijd zit het me dwars op commercieel gebied, dat mensen het niet meer kunnen zien als losse werken. In theorie is mijn werk heel goed verkoopbaar, maar ondanks allerlei tentoonstellingen en successen verkoop ik heel erg weinig. Terwijl als ik het meer regulier ophang, gaat dat beter. Ik zoek naar een afwisseling van tentoonstellen, niet alleen vanuit commercieel oogpunt, maar ook om te laten zien dat die werken goed op zichzelf kunnen functioneren en niet alleen maar in installatievorm.

Ik ben überhaupt die serie begonnen met het idee dat ik een manier van schilderen wilde die zowel zelfstandig kon functioneren als schilderij, als binnen een installatie. Dus ik wilde het ook afwisselend tonen.

Roos: Voelt het dan als vreemdgaan, naar je werk? Voelt het dan als je werk verraden?

Eva: Nee, niet meer, een bepaalde mate van tactisch, commercieel denken, helpt ook om überhaupt mijn werk gewoon mede mogelijk te blijven maken. En het voelt niet alsof ik er gigantische concessies in doe.

Anders zou ik het niet doen.

Roos: Zag jij laatst die tentoonstelling van Laure Prouvost in de Pont?

Daar was ik erg door geraakt.

En net als zij, bouw jij ook totaal-installaties. Volgens mij kan je daarna niet meer terug, omdat je iets anders van je publiek vraagt en je geeft ze iets anders door een beroep te doen op hun gevoel; je stuurt ze een ruimtelijke ervaring in en dat speelt niet in op het gevoel iets te willen bezitten. Jouw werk, net als dat van Laure raakt andere lagen aan, emotioneel en ook fysiek en zintuigelijk.

Ik vond het ook een heel bevrijdende tentoonstelling, ook omdat ik dacht, ja, ze trekt gewoon geen ene flikker aan van de commerciële kant, noch van de meer gangbare esthetiek. En misschien werkt het dus juist contra, dat als je het zo groots aanpakt, dan gaat dat vanzelf stromen. Omdat het je hele wereld is, die je wil laten zien aan het publiek en dát is overtuigend.

Roos reflectie: en dat hierboven is eigenlijk een note tot he self: niks aantrekken van wat mag of hoe het hoort, gewoon maken, en dan gaat het stromen en vindt het werk zijn eigen publiek.

Eva: Ja, eigenlijk in alles, wil ik altijd alles tegelijk. Dus ik wil zowel van die totaal installaties maken, als werk dat bij mensen thuis hangt, die het heel graag voor altijd in hun omgeving willen hebben. Ik mis dat nu ik meer installaties maak, dan schilderijen zoals vroeger. Dat gaat er niet alleen om dat het verkoopt, maar ook om dat mijn publiek verandert. Ik heb geen zin om alleen maar te netwerken met curators en musea en ik mis dat ik minder die directe relatie heb met iemand die een kunstwerk voor altijd bij zich wil hebben.

Roos: Heb je een galerie die dat voor jou doet?

Eva: Nee.

Roos: Dat verbaast me.

Eva: Ja, dat denkt iedereen, maar als jij er eentje weet, waar ik goed pas...

Roos: Ik heb ook geen galerie. Ik kan best wel goed praten, maar ik ben gewoon onhandig daarin.

Eva: Oh, ik ben er ook super slecht in.

Roos: Jouw werk is toch bij uitstek verkoopbaar.

Eva: Ja, dat vind ik ook. Als laatste galerie heb ik Cinnamon gehad in Rotterdam, maar die ging toen stoppen.

Eva: Iedereen denkt dat ik een galerie heb en goed verkoop. Dat is best frustrerend, want ik kan dat goed gebruiken. Ik heb het voornemen om daar actiever in te zijn. En de afgelopen jaren heb ik dus een soort van beginnende contacten gehad met galleries die ik het liefste wilde. En waarvan ik dacht, daar ken ik nu iemand, dan komt het gesprek wel en dan gaat dat gebeuren.

Roos: Ja, die lijn is veel langer.

Eva: Maar inmiddels ben ik er ook achter dat dat gewoon bij die twee niet gaat. Ik wil me niet laten tegenhouden in wat ik doe of wil, dus ook al vind ik het spannend, ik doe het toch maar.

Roos: Je bent niet de enige, Dries zei in een vorig interview: *Fear giving wings to courage*. Dus dat je angst, vleugels geeft aan je moed. Dat is natuurlijk steeds de twijfel over een werk. En dan het toch doen. En dat overbruggen. Soms voel ik dat ik op zeker speel. Daar wil ik gewoon los van zijn.

Eva: Maar jouw werk is toch niet heel onpersoonlijk?

Roos: Het is heel persoonlijk. Ja, het is heel persoonlijk. Ja, dan twijfel ik steeds over wat zeg ik daarover, wat deel ik daarover. Ja, dus daar is er steeds een twijfel. Wordt het goed gelezen?

Reflectie Roos: Ik denk dat het meer een taak is aan mezelf, dus daarom heb ik bedacht dat ik deze interviews ga houden en parallel hieraan schrijf ik een bevrijdingsmanifest, dat ik ophang in mijn atelier.

Ik ben zo streng over mijn werk dat heel veel dingen het daglicht niet zien omdat ik het al afgeschoten heb. En dat zijn dingen, ja dat is een soort conditie, overtuiging; beperkende factoren waar ik me van wil bevrijden.

Eva: Volgens mij kan je eigen oordeel de grootste censuur zijn.

Roos: Ja. En dat hoor ik bij jou. Je gaat daar doorheen. Als jij zegt, bijvoorbeeld met die tekeningetjes, En dat is een soort blijvende bron van inspiratie. Dus dan ga je naartoe terug en dan denk ik, dan schiet je ook weer terug in dat gevoel wat je onderzocht. Dus dat is eigenlijk een soort hele royale bron, dat je daarmee in contact staat.

Ik heb nu subsidie aangevraagd bij de AFK een jaar vrij te werken. Om niet de hele tijd te werken naar tentoonstelling met die druk van het moet perfect, het moet af zijn. Dat is een heel groot verlangen.

Eva: Maar ja, deels wel dat het mag mislukken.

Roos: In de hele dans van hoe het gaat is dat je gewoon een paar tentoonstellingen per jaar moet hebben. En als je het niet hebt, dan krijg je weer geen geld. En die dans, jezus, wat vermoeiend.

Roos: Ik heb een tijd voor mijn zieke vader gezorgd, ik kon alleen maar denken, *my god*, rijd ik hier drie keer per week op en neer naar zo'n zorgcentrum, hoe moet dat met die tentoonstelling, maar er is uiteindelijk heel mooi werk uitgekomen.

Ik heb mijn vaders hand gefilmd die stervende was en daar is een installatie uit gekomen. Ik vroeg me terwijl ik aan het filmen was vaak af: Mag dat?

Maar dat toestaan, dat er werk ontstaat terwijl je leeft, dat te doen, dat is het. En als ik jou zo hoor, klinkt het alsof je daar een soort vrijheid in hebt gevonden.

Roos reflectie: werk ontstaan terwijl je leeft, dat vanzelfsprekende dat daarin ligt wil ik behouden, dat alles werk mág zijn.

Eva: Ja, dat denk ik ook, dat ik wel ergens onder alle twijfels, een soort van hardgrondig vertrouwen heb in datgene waar ik naar verlang, van waarde is om iets mee te doen.

Roos: En waar verlang je dan naar? Hoe zou je dat zelf omschrijven?

Eva: Nou ja, dat verschilt dan per periode, maar dat ik nu dus blijkbaar geobsedeerd ben door verbindingen en strengen en dat ik daarbij uitkom op allerlei moederschapsdingen waar ik er eigenlijk helemaal niet over wil hebben. Ja, dat ik dat dan maar gewoon moet doen. En dan zien wat dat doet. Dat is dus eigenlijk ook mijn grootste ding. Ik heb gewoon heel veel jaren het wel vanzelfsprekend gevonden en echt een kinderwens gehad. En met de jaren is dat gewoon echt minder geworden. Ik wil gewoon echt geen compromissen in mijn werk doen ofzo. Ik wil geen vrijheid kwijt.

Roos: En dat is zo sterk. Dat is een heel legitiem, sterk gevoel.

Eva: Ik dacht dat toen ik die maand in IJsland zou zitten dat dan misschien mijn verlangen groter zou worden. Maar ik besepte alleen maar hoe erg ik floreerde eigenlijk bij niks te hoeven en geen verplichtingen te hebben.

Roos: Dat is toch wonderschoon om te ontdekken.

Eva: Ja, maar ja, ik vind het dus wel doodeng dat ik nu bijna veertig ben en dat het dan straks niet meer kan.

Roos: Ja, dat is een heel complexe.

Eva: ik weet dat ik ook wat mis.

Roos: Dat is super complex en daar krijg je geen antwoord op. En er zit ook iets in wat aan het diepste van alles raakt. En daar is geen antwoord op en de tijd die gaat het brengen.

Eva: En tegelijkertijd, ter compensatie of onderzoek ben ik heel erg aangetrokken tot verbindingen.

(we schieten allebei in de lach als ze dit zegt)

Reflectie Roos: Eva praat hier over het aller intiemste, en toch voel ik me daar niet ongemakkelijk bij, het is heel open en voelt niet te kwetsbaar. Aanvankelijk had ik het uit dit interview geknipt, maar ik zie het van belang, omdat ze deelt hoe ze van het meest persoonlijke kunst maakt. Hoe ze dat benadert en vertaalt in beelden.

Roos: Ik moest ook lachen, omdat ik dacht aan de amandelvorm, die steeds in je werk terugkomt, ook in het werk van Femmy Otten trouwens. Een oervorm. Het gekke was dat ik ze eigenlijk helemaal niet als vagina zag, meer een soort openingen en ook wonden of sneetjes, toegangspoorten.

Eva: Nee, ik ook meestal niet. En tegelijkertijd heb ik regelmatig dat ik iets aan het maken ben en denk ...oh nee, dit is te kutterig, dat wil ik niet. *(lachend)*

Roos: Het is een hele grote luxe dat je doorheen je werk de grootste vragen kunt ontdekken. Therapeutisch wordt dat soms genoemd, een term waar ik jeuk van krijg. Maar ik hoor dat eigenlijk ook bij jou, dat je eerst het helemaal voor jezelf uitpluist, met een psycholoog of weet ik veel wie, of met je partner, en daarna transformeert het tot werk, is dat zo?

Of gaat het parallel?

Eva: Nee, ik denk tegelijk. Of misschien...of soms zelfs dat ik het via mijn werk eerder zie gebeuren, dat het een kwestie is, dan dat ik het met een psycholoog uitpraat.

Roos: Dan wordt het meteen fysiek.

Eva: Ja, het is eerder parallel of andersom. Anders begin je toch ook al heel erg vanuit het rationeel begrijpen. En ik begin denk ik juist eerder vanuit dat wat ik niet helemaal begrijp, of vanuit dingen die complex zijn.

Reflectie Roos: Ze hoeft het niet te weten, al makende ontstaat een inzicht of soort van begrip of helende kwaliteit.

Roos: Het is bijzonder dat je er daarna over reflecteert en dan woorden zoekt, wat misschien niet noodzakelijkwijs jouw eigen woorden zijn, om er een legitimatie voor te vinden.

Terwijl hoe jij het zelf zou verwoorden voor jou niet kan.

Eva: Er is ook gewoon best wel veel taal die gewoon te... ugh is *(geluid van afkeer)*

Roos: Klopt, ... dat je je dan toch spiegelt aan andere mensen. Ik lees ook vaak teksten van andere kunstenaars en soms denk ik: Oh, dit heeft een juiste distantie én het wordt iets groters.... het wordt het politieke lichaam.

Alsof het dan dus wel mag.

Eva: Ja, en dat is ergens heel krom en eigenlijk zou het ook niet hoeven, maar tegelijkertijd vind ik het ook belangrijk dat je als kunstenaar verder gaat dan navelstaren en dat het voor jezelf relevant is. Dat maakt ook dat je kunstenaar bent. Niet?

Roos: Vind je dat echt zo of is dat de mening van anderen?

Eva: Nee, ik denk wel dat ik het echt vind. Ik denk dat het wel een beetje het verschil is tussen amateurkunstenaar of professioneel kunstenaar, dat je bewust bent van publiek en contextualisatie. En dat dat dus deels ook zit in verbanden leggen met een groter geheel.

Dus koppelen aan universele waarden.

Sowieso geloof ik dat het best moeilijk is om iets alleen maar over jezelf te kunnen laten gaan, het is altijd gekoppeld is aan de grotere dingen. Maar waarom zou ik het dan delen met het publiek überhaupt, als het alleen maar voor mij is?

Roos: Omdat je het zo hebt afgepeld, dat het gaat over iets wat heel veel mensen herkennen.

Eva: Ja, dat principe zit erin.

Roos: Ik denk dat je dat als een goede kunstenaar, automatisch doet.

Eva: Ik weet niet of je dat automatisch doet, maar dat je dat deels doet omdat er ergens in je achterhoofd een bewustzijn van een wereld zit.